

Større forekomster i fældningsperioden af Lille Lappedykker *Tachybaptus ruficollis* i Danmark

KELD HENRIKSEN

(With a summary in English: *Moult assemblies of Little Grebes Tachybaptus ruficollis in Denmark*)

Indledning

Lille Lappedykker *Tachybaptus ruficollis* fælder, ligesom andre lappedykkere, alle svingfjerene på én gang og er i en periode på 3-4 uger – normalt i august-september – ude af stand til at flyve (Cramp & Simmons 1977). En stor del af fuglene, måske hovedparten, forlader ynglelokaliteterne for at fælde på uforstyrrede og føderige lokaliteter (Vlug 1996). Et eksempel på en traditionel fældningslokalitet er Bodensøen, hvor i gennemsnit over 1000 Små Lappedykkere fælder hvert år, og flokke på mere end 300 fugle ses i august-september (Jacoby 1999); årsunger, der ikke fælder svingfjerene (Cramp & Simmons 1977), indgår også i disse flokke.

Større forekomster af Lille Lappedykker i fældningsperioden ses også flere steder i Danmark, men en samlet oversigt mangler. I det følgende sammenstilles derfor oplysninger om den geografiske fordeling og størrelsen af disse forekomster samt om typerne af vådområder, der udnyttes.

Materiale og metode

Grundlaget for sammenstillingen er observationer indsamlet af Dansk Ornitologisk Forenings rapportgrupper og Nordjysk Ornitologisk Kartotek. Primærdata er stillet til min rådighed fra Bornholms Amt, Lolland-Falster, Møn, Sjælland, Fyns Amt, Ribe Amt, Vejle Amt, Århus Amt, Ringkøbing Amt, Viborg Amt og Nordjyllands Amt. Derimod har det ikke været muligt at få primærdata fra Sønderjyllands Amt, hvorfor observa-

tioner fra denne del af landet er hentet fra årsrapporterne. Supplerende eller bekræftende oplysninger kunne i beskedent omfang tilvejebringes ved kontakt til feltornitologer og ved gennemgang af litteratur. Sammenstillingen omfatter observationer fra årene 1990 til 2000.

Materialet er således hovedsageligt tilfældige observationer, og hvor nøjagtigt sammenstillingen viser de faktiske forhold vides ikke. Ved gennemgangen af de mange primærdata er det iøjnefaldende, at observationer af selv mindre forekomster (<15 fugle) i udpræget grad indrapporteres til lokalrapportgrupperne af ofte mange observatører. Dette tyder på, at observationer af større forekomster i regelen indrapporteres, og det skønnes derfor, at dækningen med hensyn til den geografiske fordeling er god. Oversete fugle på lokaliteterne er antagelig en fejkilde, da selv småflokke af Lille Lappedykker kan være vanskelige at optælle nøjagtigt. Denne fejkilde er forsøgt reduceret ved for hver lokalitet at anvende maksimumstal, da disse skønnes at nærme sig de reelle forekomster.

Alle observationer af mindst 15 Små Lappedykkere i august-oktober er anset for mulige fældningskoncentrationer. Materialet er dog analyseret særskilt for hver af perioderne august-september og oktober. Observationer af 15-20 fugle er ikke medtaget i sammenstillingen, når det har drejet sig om voksne fugle sammen med årsunger (mulige sammentællinger af familieflokke).

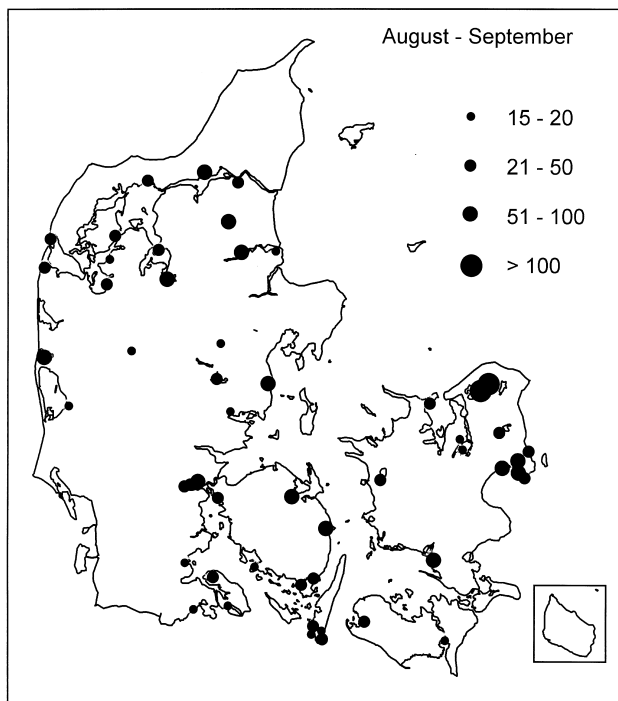

Fig 1. Den geografiske fordeling og størrelsen af forekomster af Lille Lappedykker i august-september 1990-2000. *Distribution and size of moult assemblies of Little Grebes (max. numbers) during August-September 1990-2000.*

Resultater og diskussion

Større forekomster af Lille Lappedykker blev set på i alt 52 lokaliteter i august-september (Fig. 1) og på 47 lokaliteter i oktober (Fig. 2). Lokaliteterne fandtes i de fleste egne af landet, dog tydeligvis ikke i Sydvestjylland og på Bornholm. I løbet af oktober sås færre fugle på næsten alle de jyske lokaliteter, men derimod et stigende antal på lokaliteter i den sydøstlige del af landet (især Eltang Vig, Odense Fjord, Holckenhavn Fjord, Dybsø Fjord, Roskilde Fjord og Sjællandsbroen ved Københavns Sydhavn). Disse fugle indleder næppe allesammen svingfjersfældningen i oktober, og flere har altså givetvis gennemført den andre steder. Det vurderes derfor, at kun observationerne i august-september (Fig. 1) er af overvejende fældende fugle, i hvert fald hvad svingfjersfældningen angår. Fældningsperioden for kropsfjerene strækker sig til hen i november (Cramp & Simmons 1977). Andelen af årsunger i forekomsterne kendes ikke.

Der findes tilsyneladende to typer af fældningslokaliteter med større forekomster. De nævnte vigtige lokaliteter i oktober er også kendt som overvintringsområder. Forholdene er bedst under-

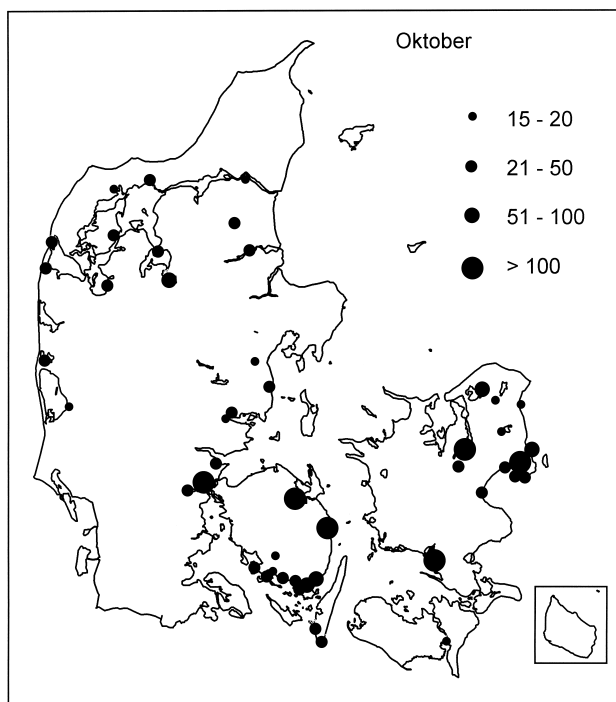
søgt i Odense Fjord, hvor fuglene ankommer i slutningen af august (Johansen 1990), 100-300 fugle ses i august-september (Clausen et al. 2000), og op til 500 fugle er talt i vintermånederne (Jacob Sterup pers. medd.). På andre lokaliteter ses større forekomster kun i fældningsperioden. Eksempler er Norsminde Fjord (Højager 1985) og Hjarbæk Fjord (Jepsen 1978, Ettrup 1994). På denne type fældningslokalitet stiger antallet af fugle i løbet af august for normalt at kulminere i slutningen af september, hvorefter antallet falder til kun få fugle i november.

Der blev på lokaliteterne sammenlagt (maksimumstal) talt 2223 Små Lappedykkere i august-september og 2191 i oktober. De største koncentrationer i august-september fandtes i de nyetablerede søer ved henholdsvis Alsønderup Enge (171 fugle) og ved Solbjerg Enge (150) i Nordsjælland, dog ikke samme år. I oktober var der seks lokaliteter med mere end 100 fugle; flest var der ved Sjællandsbroen (176) og i Odense Fjord (152).

Større forekomster sås både i ferske vande og ved beskyttede og åbne kyster (Tabel 1). I august-september opholdt 38% af fuglene sig i ferske vådområder og 21% ved åbne kyster; tilsvarende tal for oktober var 18% og 48%. Fuglene i

Fig. 2. Den geografiske fordeling og størrelsen af forekomster af Lille Lappedykker i oktober 1990-2000.

Distribution and size of moult assemblies of Little Grebes (max. numbers) during October 1990-2000.

nyetablerede søer og i strandsøer udgjorde tilsammen 58% af det samlede antal observerede fugle i august-september. Denne store andel viser tydeligt vigtigheden af gode fødemuligheder i fældningsperioden. I nyetablerede søer er der de første år store forekomster af vandinsekter og andre makroinvertebrater (f.eks. Andersson 1985), og i næringsrige strandsøer forekommer hundestejle-yngel og mysider talrigt igennem hele sommeren og om efteråret (Jeppesen 1998). Disse to typer af vådområder synes således at være særligt rige på egnede fødeemner for Lille Lappedykker (jf. Cramp & Simmons 1977). Modsat er det værd at bemærke, at Lille Lappedykker sjældent ses i større tal i vore søer i fældningsperioden, sådan som det er tilfældet med den fiskeædende Toppet Lappedykker *Podiceps cristatus* (Meltofte 1996).

Den danske ynglebestand af Lille Lappedykker er vurderet til 1500-2000 par (Grell 1998). Mange par yngler i tørvegravskomplekser, større moser eller i søer, og nogle af disse fugle fælder givetvis svingfjerene på ynglelokaliteten. For eksempel er flere nyetablerede søer både yngle- og fældningslokaliteter (Grell 1998, nærværende materiale). En stor del af bestanden (måske 1100 par) yngler imidlertid i vandhuller eller småsøer (Nielsen

1995). Mange af disse småvandede tørrer sædvanligvis delvist ud i løbet af sommeren og er sikkert uegnede som fældningslokaliteter. Det er derfor højst sandsynligt især fugle herfra, der opsøger egnede vådområder for at gennemføre svingfjers-

Tabel 1. Antal Lille Lappedykker set i større forekomster i forskellige typer af vådområder. Antal lokaliteter i parentes.

Numbers in moult assemblies of Little Grebes in different types of wetlands. Number of sites is shown in brackets.

	Aug-Sep	Okt
Søer <i>Lakes</i>	149 (6)	104 (5)
Nyetablerede søer <i>Newly established lakes</i>	667 (11)	264 (7)
Kanaler <i>Canals</i>	34 (2)	19 (1)
Strandsøer <i>Lagoons</i>	622 (15)	447 (13)
Nor <i>Sheltered inlets</i>	292 (6)	314 (5)
Fjorde <i>Inlets</i>	273 (7)	561 (7)
Sunde <i>Sounds</i>	47 (2)	167 (4)
Havnekyster <i>Harbours</i>	139 (3)	315 (5)
Total	2223 (52)	2191 (47)

fældningen.

En stor tak skal rettes til kontaktpersonerne for DOFs rapportgrupper, der alle velvilligt sendte mig observationer. Det drejer sig om: Keld Bakken (Ribe Amt), Kasper Quist Jensen (Vejle Amt), Peter Lange (Århus Amt), Peer Lindballe (Sjælland), Uffe B. Nielsen (Lolland-Falster), Per Schiermacker-Hansen (Møn), Hans Peter Stange (Bornholm), Jacob Sterup (Fyn), Henning R. Sørensen (Ringkøbing Amt) og Gorm Thyge Wæhrens (Viborg og Nordjyllands Amter). For yderligere oplysninger eller hjælp takkes desuden Jens Christensen, Henning Ettrup, Peter Lange, Hans Pinstrup, Michael Thelander, Jesper Tofft og Niels-Jørgen Tortzen.

Summary

Moult assemblies of Little Grebes *Tachybaptus ruficollis* in Denmark

Little Grebes shed their flight feathers simultaneously and individuals are flightless for three to four weeks, mainly during August-September (Cramp & Simmons 1977). Many of these birds assemble to moult at certain, often traditional sites (Vlug 1996). In this paper, I examine the distribution and size of these assemblies in Denmark, and the wetlands used. The study is based mainly on observations collected by the Local Report Committees of the Danish Ornithological Society.

Assemblies were recorded on 52 sites during August-September (Fig. 1) and on 47 sites during October (Fig. 2). Numbers increased on some well-known wintering sites during October, most likely due to an influx of birds which had moulted their flight feathers elsewhere. Adding the maximum number of grebes from all sites gave totals of 2223 birds in August-September and 2191 in October. The two most important sites in August-September, with 171 and 150 birds respectively, were at newly established lakes. In October, however, all assemblies of more than 100 birds were at coastal sites. Of all grebes recorded during August-September, 58% (Table 1) assembled at lagoons or newly established lakes, waters especially rich in suitable foods.

The breeding population of Little Grebe in Denmark is estimated at 1500-2000 pairs (Grell 1998). Many pairs (maybe 1100; Nielsen 1995) are found in small shallow waters and it is suggested that it is mainly these grebes that undertake post-breeding movements to suitable moulting sites.

Referencer

- Andersson, Å. 1985: Viltvatn - de nya våtmarkerna. – Vår Fågelvärld, Suppl. 10: 53-64.
- Clausen, P., E. Bøgebjerg, H. E. Jørgensen, J. P. Hounisen & P. A. Kjær 2000: Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder for vandfugle: Status 1998. – Arbejdsrapport fra DMU nr 12.
- Cramp, S. & K. E. L. Simmons 1977: The birds of the Western Palearctic. Vol. 1. – Oxford University Press.
- Ettrup, H. 1994: Udviklingen i fuglebestandene i Hjarbæk Fjord 1967-1993 i relation til miljøforhold og ændret slusedrift. – Faglig rapport fra DMU nr 112.
- Grell, M. 1998: Fuglenes Danmark. – Gads Forlag og Dansk Ornitologisk Forening.
- Højager, S. 1985: Norsminde Fjord 5. Fugle 3. – Gejrfuglen 21(2): 74-78.
- Jacoby, H. 1999: Zwergtaucher *Tachybaptus ruficollis*. Pp 186-190 i: G. Heine, H. Jacoby, H. Leuzinger & H. Stark: Die Vögel des Bodenseegebietes. – Orn. Jh. Bad.Württ. 14/15.
- Jeppesen, E. 1998: Lavvandede søers økologi - biologiske samspil i de frie vandmasser. – Faglig rapport fra DMU nr 248.
- Jepsen, P. U. 1978: Vildtreservat Hjarbæk Fjord. – Danske Vildtundersøgelser 30: 1-68.
- Johansen, K. D. 1990: Odense Fjord - for mennesker og fugle. – Dueslaget, Odense.
- Meltofte, H. 1996: Koncentrationer uden for yngletiden af Toppet Lappedykker *Podiceps cristatus* i Danmark. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 90: 99-108.
- Nielsen, M. 1995: Landskabets små fristeder. – Fugle 15(1):21.
- Vlug, J. J. 1996: Frühzeitiges Verlassen der Brutgebiete und Mauserzug bei vier europäischen Lappentaucherarten, insbesondere dem Rothalstaucher (*Podiceps griseigena*). – Corax 16: 373-387.

Antaget 4. oktober 2001

Keld Henriksen
Kærvej 17, 8230 Åbyhøj